

Postadolescència. Mites i paradoxes

XXVII Seminari interdisciplinari

Barcelona, 27 d'octubre 2008

«Ser jove i ciutadà en un context d'incertesa»

Jorge Benedicto Millán,

Professor de Sociologia de la Universitat Nacional a Distància

Barcelona, 27 d'octubre 2008

Els joves viuen d'una manera diferent de les generacions anteriors. Per parlar de la joventut actualment, cal fer-ho des de l'acció i no a partir d'estàndards fixos. L'edat ens acaba reduint l'àmbit de la joventut. Tampoc es pot parlar de ser "jove i ciutadà" sense referir-se al moment i context que es fa, perquè existeix una enorme diversitat de situacions.

Alguna cosa sempre present en el debat sobre aquest tema, és el paper dels joves en la societat. El diagnòstic predominant és negativista: no participen, no coneixen límits, no són responsables, no s'associen, etc. Això és un reflex de les preocupacions dels adults però és propi de la vida social a través dels temps (ja els grecs assenyalaven aquest tipus de discurs). Estem parlant del procés de re-canvi generacional. Aquest negativisme ha adquirit uns tints importants ja que a finals dels 60 hi havia una visió positivista sobre els joves (maig del 68). És a partir de la crisi del model clàssic fordista i l'arribada de la denominada "postmodernitat", quan s'emfatitzen aquests adjectius negatius. Es poden veure quatre discursos socials predominants:

1. La joventut com un problema (discurs culpabilizador). Es diu que són hedonistes. Es veuen com a subjectes que creen problemes.
2. Els joves com a futurs adults (discurs normalitzador).
3. La joventut s'implica però d'una forma diferent (discurs comprensiu/defensiu). És una visió comprensiva de com canvia la joventut però també de defensa.
4. Els joves són els salvadors del món (discurs utopista/jovenilista).

Es poden assenyalar també quatre característiques de la posició dels joves respecte de la societat actual:

- Pèrdua evident de protagonisme social. Han deixat de ser l'avantguarda del canvi per a ser objecte de protecció de l'estat. Es relaciona amb que són menys, per tant socialment compten menys.

- Els joves són tractats des de la perspectiva del dèficit, el que cal remeiar. Per a això, hi ha una sèrie d'agents que actuen en diferents àmbits de la seva vida.
- Per als adults i l'estat, els joves són "subjectes subjectats". Pérez Isla assenyala que "el jove està en un estatus de subordinació, se'ls prepara, se'ls reclou i se'ls castiga, i poques vegades se'ls reconeix com uns altres, se'ls concep com subjectes subjectats, amb possibilitats de prendre decisions però no totes, de consumir però no de produir, amb potencialitats per al futur però no per al present". Aquesta cita resumeix la situació que viuen actualment els joves.
- Es dóna un balanç contradictori entre oportunitats i riscos. És una generació que té moltes oportunitats però també molts riscos.

La joventut ha deixat de ser un període transitori i es dóna un allargament d'aquest període. Abans "jove" significava no tenir treball, casa, ni parella; s'acompanyava a una situació d'instabilitat. Això ha deixat pas a que la joventut ara és part específica del recorregut dels individus. En altres paraules, "ser jove" s'ha convertit en una condició social amb límits imprecisos. Està sorgint una comunitat d'estils de vides entre els joves, de moltes condicions socials diferents (el de classe obrera proper a l'exclusió social no té a veure –més que per l'edat– amb el de l'alta societat amb un recorregut molt establert). S'està donant una comunitat d'experiències juvenils, però alhora existeixen pautes culturals uniformitzants que fan que els joves, vivint diferents experiències i en diferents llocs, mantinguin estils de vida molt semblants i es reconeguin com a tals entre si.

Es dóna una transició complexa amb ruptura dels esquemes tradicionals de la reproducció social. Abans se sabia quins eren els camins per a ser adult; en canvi ara hi ha una nebulosa. Els propis joves han assumit que no està clar aquest procés cap a l'emancipació i la vida adulta. Es dóna l'experiència de la reversibilitat i transitorietat dels processos lligats a l'emancipació. Abans aquests processos duien una sincronia. Ara ens trobem amb que aquests processos són reversibles: el jove pot marxar i tornar a la casa dels pares, pot sortir de l'àmbit formatiu i tornar-hi, pot entrar en el mercat laboral i sortir-ne, pot iniciar una unitat relacional i ser transitori i reversible, etc. L'emancipació deixa de ser l'objectiu social i passa a ser l'adquisició dels recursos i competències necessàries per a ser subjectes autònoms. Dependència i autonomia deixen de ser dues nocions excloents.

Es poden veure certs riscos i amenaces d'aquest entorn incert i insegur per als joves: han de prendre més decisions, s'afebleixen els processos de transmissió intergeneracional, els joves tenen menys consciència de quin serà el seu futur, etc. Hi ha força perills, però també es tenen altres oportunitats. Podria dir-se que es donen dues estratègies de ser "joves": d'una banda, l'estratègia del jove "postadolescent" que consisteix en allargar el període formatiu per a augmentar els recursos que es posen en joc en el mercat; mantenint una subordinació respecte als adults. Per una altra, la del jove adult, amb una inserció laboral temporal amb concepcions ambivalents entre ser jove i adult.

Però, com s'integren en la comunitat, en la participació política? L'experiència cívica d'aquest sector és diferent a com ha estat fins ara. Els joves eren ciutadans per delegació, perquè ho eren els seus pares i després ells en arribar a l'adulthood. La ciutadania es concebia en termes formals, per majoria d'edat i l'adquisició de drets i obligacions. Aquest esquema perd vigor. Ens obliga a tenir una perspectiva menys formal del que és la ciutadania: més centrada en les pràctiques, respecte de ser capaç per a un paper actiu en aspectes polítics. Els joves es converteixen en ciutadans d'una manera progressiva, fluida i negociada. En definitiva, es pot dir que existeix una concepció difusa de la solidaritat i el respecte a les normes com a base de la vida cívica.

Resum de les ponències realitzat per l'equip de redacció de l'Àmbit Maria Corral